

MANTSOE A MOHLOPHISI

Rona basebetsi ba merafong re mahlo-moleng ka baka la ho hloka-hala ha motsoalle oa rona hape e le moetapele oa rona, Comrade Chris Hani. O ne a le mohlala oa maikemisetso le litabatabelo tsa rona. O ne a le e mong oa rona. Empa o ne a le ka holimo ho moo. Ka botho ba hae le liketso tsa hae tse matla o ne a bontsha tsohle tse ntle tse ka fumanoang ho motho e mong le e mong, ho basebetsi, ho mafutsana, ho banna le basali, ba baholo le ba bacha. O ne a sa ikhethe hore a tsoe sehlopheng sa mafutsana. O ne a ena le botho bo botle haholo, mme a mamela

mathata a rona. Re ne re sa hloke hore re mmalle moo a leng teng. E ne e le ena ea re batlang moo re leng teng. Re ne re latela Chris tumelong ea hae e neng e na le botsitso ea Boja-mmoho. Ha ho na ho hong ho kileng ha etsahala lefatsheng ka bophara ho kileng ha nyenyefatsa tumelo ena. Ho Chris, tokoloho e ne e sa bolele ho fumana livoutu kapa ho beha letsatsi la likhetho tsa demokerasi (tse mmuso o phethang thato ea batho bohle). E ne e bolele ho lokoloha ha batho ba hatelletsoeng le moruong. Maikemisetso a hae e ne e le ho felisa bofutsana, tlhokeho ea mesebetsi, tlhokeho ea matlo, ho se fumane thuto le hohle ho bakang tshenyho ho

maphelo a batho ba rona.

Chris o ne a batla Afrika Boroa e se nang khethollo ea merabe mmoho le ho tshoaroa hampe ha batho, eo ho eona batho bohle ba ka khonang ho ntshet-sapele bokhoni ba bona. Mme hape eo ho eona batho bohle ba tlang ho natefelloa ka ho lekana ke muruo oo Afrika Boroa e thehiloeng holima ona. Sena ke seo re se batlang. Re tla mo hloka Chris Hani. Tataiso ea letsoho la hae litherisanong e ne e le ea bohlokoa bakeng sa ho etsa hore li atle-he. E ne e le motho ea hlomphehang kae kapa kae moo a neng a tsamaea teng, le ho mang kapa mang ea neng a kopana le ena. E ne e le Lekomunisi

(Communist) la sebele hape e le seloani mme re a mo tlotla bakeng sa boleng boo a bo bontshitseng. Empa leha re tla mo hloka, re ke ke ra mo lebala kapa ra lumella hore ena kapa setshoantsho sa hae le mehopoloe ea hae li tlohe kelellong tsa rona. Chris Hani o tla lula e ntse e le mosusumetsi ho basebetsi ba merafong kaofela mona Afrika Boroa. National Union of Mineworkers e tlotla Chris Hani. Ha moea oa hae o phele ka bo sa feleng.

Moppresilente oa NUM - James Motlatsi

BASEBETSI BA MERAUFONG BA BATLA MEPUTSO E LEKANENG BAKENG SA HO PHELA HO CHAMBER OF MINES

Ho o tshoana feela le liqeto tse entsoeng ke Komiti ea phethahatso (Central Committee) ka Hlakola, NUM e rometse lenane la meputso eo e e batlang bakeng sa selemo sa 1993/4 ho Chamber.

A. HO FETOLOE TUMELLO EA KAMOHELO EA 1983

Re batla tokelo ea ho ba le litherisano bakeng sa basebetsi bao e leng litho tsa rona kaofela ha bona, mme e seng bakeng sa bao ba leng sehlopheng sa 1 ho fihla ho 8. Hona ho tla hloka hore ho fetoloe Tumellano ea Kamohelo ea 1983.

B. TSE BATLEHANG TSE MABAPI LE MORUO

1. Meputso

1.1 Merafong ea Gauta

Re etsa tshisinyo ea kekeletso ea bonyane liranta tse latelang ho moputso oa khoeli le khoeli bakeng sa basebetsi ba non-staff (sheba Table A legaphela 6 & 7).

Basebetsi ba oelang tlasa Staff ba tshoanela ho fumana kekeletso ea lipersente tse tshoanang moputso o fumanoang ke e mong le e mong (basic wage) joalo ka ba leng tlasa non-staff grade, ba sebetsang ka holimo le ba sebetsang ka tlase mokoting.

Stilfontein: Meputso e fumanoang ke basebetsi bohle (basic wages) e tshoanela ho lekana le ea Buffelsfontein.

Anglo American Common Pay Structure: Meputso e fumanoang ke basebetsi bohle (basic wages) e tshoanela ho eketsoa ka lipersente tse mashome a mabeli (20%).

1.2 Merafong ea Mashala

Moputso o tshoanetsoeng ho fumanoa bonyane

Re etsa tshisinyo ea hore bonyane moputso e be R900 bakeng sa basebetsi ba sebetsang ka holimo mme e be R1 000 bakeng sa basebetsi ba sebetsang ka tlase mokoting le ba 'opencast'. Hona ha ho kenyelletse tefello efe kapa efe ea lijo, sebaka sa bolulo le tlhokomelo ea pheko-lo. (sheba Table B legaphela 6 & 7).

Basebetsi ba oelang tlasa Staff ba tshoanela ho fumana kekeletso e

tshoanang ea lipersente tsa moputso o fumanoang ke basebetsi bohle (basic wage) ho tshoana feela le bao ba leng tlasa non-staff grade, ba sebetsang ka holimo le ka tlase mokoting.

Tiisetso ea kekeletso

Basebetsi ba fumanoang meputso e ka holimo ho eo bonyane e behiloeng ke morao o mong le o mong ba tshoanela ho fumana tiisetso ea kekeletso ea ranta tekanyetsoeng (rates) tsa bona tsa motheo tsa litfello. Hona ho tshoanetse ho ba phapang mahareng a tefello e ncha le e leng teng ha joale.

2. Moputso oa ho ea Phomolong (Holiday Leave Allowance)

Basebetsi bohle ba tshoanela ho fumana moputso oa ho ea phomolong oa bonyane lipersente tse lekholo (100%) tsa tekanyetso ea tefello ea bona ea khoeli le khoeli.

3. Kekeletso ea tshebetso

Basebetsi bohle ba tshoanela ho fumana kekeletso ea selemo le selemo ea tshebetso ea 0,5% ea moputso o fumanoang ke basebetsi bohle ka selemo sa tshebetso intastering ho fihlela ho boholo ba 12,5%.

4. Kabelo tsa Provident Fund

Kabelo tsa basebetsi bakeng sa litho tsa letlole la Mineworkers Provident Fund e tshoanetse ho eketsoa ho ba 11,75%, e tshoane le kabelo eo bahiri ba e etsang tsheleng ea penshene ea basebetsi ba basoeu.

5. Inshoreense ea ruri ea Bophelo bo botle (Permanent Health Insurance)

Ho tshoanetsoe ha fanoa ka inshoreense ea ruri ya bophelo bo botle, ka likabelo tse tlang ho lefshoa ke bahiri hore ba nehe basebetsi ba seng ba sa khone ka baka la ho tsoa likotsi, penshene e nepahetseng maphelong a bona ohle.

6. Mineworkers Assurance le Morero oa Lithuso

Palo eohle ea lipuseletso (premiums) tse leng tlasa morero ona e tshoanela ho lefshoa ke bahiri.

C. TSE BATLEHANG EMPA LI SA AMANE LE MORUA (Non-Economic Demands)

7. Lifi ea thupelo bakeng sa baofisiri ba khethuoeng ba NUM

Baofisiri ba khethuoeng ba makala, mabatoa le ba bochaba ba NUM ba tshoanela ho fuoa matsatsi a mahlano (5) a lefelloang hore ba kenele lithuto tsa thupelo ea Mokhatlo oa Basebetsi (Trade Union) selemo se seng le se seng.

8. Thupelo ea Li-Shaft Stewards

Li-Shaft Stewards li tshoanela ho bokella (accumulate) matsatsi a mahlano a lifi e lefelloang ea selemo se seng le se seng hore a be leshome le metso e mahlano (15) bakeng sa thupelo.

9. Ho kengoa tshebetso le ho lebeloa ha litumellano

Chamber e tshoanela ho hloma sehlopha se ikemetseng sa bahlahlobi ba tla lebelo litumellano mahareng a Chamber le NUM mme ba ntshetsepele ho kengoa ha tsona tshebetsoeng ka mokhoa o nepahetseng.

10. Thupelo ea ho bala le ho ngola.

Thuto ea batho ba baholo (Adult Education) e hlokeha haholo ho litho tsa NUM pele li ka fihlela thupelo e 'ngoe e ka holimo, botsebi bo amoheleng le meputso e ka holimo. Basebetsi ba tshoanela ho lefshoa bakeng sa nako eo ba ileng lithutong tsena ka eona.

11. Tse batlehang mabapi le tsa Bophelo bo botle le Polokeho.

11.1 Litherisano bakeng sa Bophelo bo botle mosebetsing le Tumellano ea Polokeho.

Tsohle tse kenang tumellanong ena li tshoanela ho kenyelletsa:

Ho khethoa le ho tshoaneleha ha li-safety stewards, Mesebetsi ea li-safety stewards

Tlhophiso

Thupelo

Litsebiso

Likotsi le lipatlisiso

Lisebelisoa tsa ho nolofatsa tshebetso (facilities) le ho ka khona ho li fihlela.

11.2 Tumellano ea ho bolokeha ha moputso e ntlafatsoe (Income Security Agreement)

Nako ea ho bolokeha ha moputso e tshoanela ho eketsoa ho tloha ho likhoeli tse 6 ho ea ho tse 12. Nako ena ea likhoeli tse 12 ha e a tshoanela ho kenyelletsa nako efe kapa efe ea lifi. Mosebetsi ha a tshoanela ho tlosoa mosebetsing oa hae a lebisoe ho o ka tlase ho ona ka mehato e mebeli (category) pele a hlaloe ke kotsi. Haebe a hloka thupelo bakeng sa mosebetsi o mocha, o tshoanela ho e fuoa. Hona ke ho phema hore basebetsi ba tsoileng likotsi ba se ke ba ba batho ba hloekisang sebaka (cleaners) feela, athe ba ka nna ba khona ho etsa mesebetsi e meng e betere.

11.3 Ho hiroa ha lipersente tse itseng tsa basebetsi ba seng ba sa khone ka baka la ho tsoa likotsi.

Morafo o mong le o mong o tshoanetse ho hira lipersente tse itseng tsa basebetsi ba seng ba sa khone ka baka la ho tsoa likotsi merafong.

11.4 Tsebiso ka Likotsi tse mpe.

Kamehla ha ho hlaloe kotsi e mpe, ho tshoanetsoe hore ho tsebiso komiti ea lekala le ofisi ea lebatooa ka potlako hore ho khonoe ho hlaloe joa ka eona nako eo, mme hape le moo kotsi e etsahetseng teng. Litsebiso ka basebetsi ba hloka-hetseng le ba lemetseng likotsing tsa merafong li tshoanela ho nehoa NUM ha e li kopa.

11.5 Ho tsoelapele ka lipatlisiso tsa lisebelisoa tsa ho sireletsa.

Lipatlisiso tsa Chamber of Mines Research Organisation (COMRO) tsa ntshetsapele ea lieta tsa ho sebetsa (boots) tse amoheleng tse tla thibela mefuta e itseng ea ho lemala, hape tse tlang ho sireletsa maoto, li tshoanela ho tsoelapele mme hohle ho fihletsoeng ho kengoe tshebetsoeng. NUM e na le tokelo ea ho fetola kapa ho eketsa holima litshisinyo tsena nako e 'ngoe le e 'ngoe, pele le ka nako ea litherisano.